

BUITEN

23^e JAARGANG N°. 15

ZATERDAG 13 APRIL 1929

Foto F. Moesman

LANGS UTRECHTS SINGELS

Redactrice: RO VAN OVEN

INHOUD:

LANGS UTRECHTS SINGELS (ILL.)	BLZ. 169
GALATEA EN HANS BRIL, DOOR JAN WALCH (15)	BLZ. 170
DE OUDE UTRECHTSCHER KERKEN (GEÏLL.), DOOR W. F. J. DEN UYL	BLZ. 172—175
TANGER (GEÏLL.), DOOR MIEK JANSSEN	BLZ. 175—176
HET ONTSTAAN DER BERGEN OP JAVA	BLZ. 176
DE BEBOUWING VAN DE KWARTELLAAN TE 'S-GRAVENHAGE (GEÏLL.), DOOR M. VAN DER SCHRIECK	BLZ. 176—177
EEN PARADIJS VOOR DAGJESMENSCHEN (SLOT), DOOR HENRI SCHULTZE	BLZ. 177
MIJN EIGEN TUIN (GEÏLL.), DOOR MIEN RUYS	BLZ. 178—179
HET JONGE FERRARA. UIT HET POOLSCH, DOOR KAZIMIERZ CHLEDOWSKY (7)	BLZ. 180
ONTVANGEN UITGAVEN	BLZ. 179—180
GEITENLAANTJE TE VOGELZANG (ILL.)	BLZ. 180

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Men gelieve alles wat de Redactie van dit weekblad betreft te adresseren aan de Redactrice Mw. Ro van Oven, Emmastr. 15, Amsterdam, stukken voor de Administratie aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht, ook achter op de foto's

Nieuw verschenen nummers 25 ets., oudere 50 ets.

GALATEA EN HANS BRIL

15)

DOOR JAN WALCH

WE zullen niet al de gasten, die de lezer toch nog niet kent, één voor één nagaan, en ze met deze het verhaal belemmerende uitvoerigheid beschrijven. — We bepalen er ons dus toe te vertellen, dat er een paar lieve dochtertjes der gasten waren als herderinnetjes; een heel kleintje van gestalte was als schaapje gekomen; natuurlijk niet als een morsig boerschaap, maar als één zoo van een Rococo-schilderijtje weggelopen, met een blauw lintje om den hals. De oudere zus geleidde haar als een daarbij passende Watteau-herderin; met 'n gracieus herdersstafje, ook met een blauw lintje, een licht strooien hoed met korenaren en papavers, een witte jurk met een blauw ceintuur. Het was wat men noemt allerliefst. De schilder van de „zon in hei” was ook gecostumeerd; als landlooper, dat was goedkoop en origineel; en onder de verdere dames en heeren had men nog een hannekemaier, een „varenden zanger” — dat was een professor in de germanistiek — en een bedelmonnik. Dat laatste costume had Hans wat verschrikt, vanwege de Christelijkheid; maar men had gezegd, dat 't juist aardig was.

Hans en Galatea waren in hun „eigen karakter”; Hans als kabouter; Galatea als nymf, een omsluerde, ondoorzichtig omsluerde nymf dan. Zoodat eigenlijk onder de vermomden Hans, die het prachtigst vermomd aandeed, heelemaal niet vermomd was. Zoo gaat het meer in de wereld; iemand die pure waarheden zegt, vlak voor de hand liggende waarheden — wat trouwens maar kort vol te houden is —, wordt algemeen als de meest geraffineerde geest beschouwd. Men ziet in onze maatschappij ontkleed voor gekleed aan en

omgekeerd; wat trouwens ook door het avondtoilet der dames wordt gedemonstreerd.

Hans was daar voortreffelijk „in zijn rol”; — hij liet zich door de oud-vertrouwde kleeding geïnspireerd, eenvoudig gaan.

En zei, zoodra het gezelschap gezeten was:

„Ziezoo. Het is mij een groot genoegen, hier een gezelschap van menschen in mijn woning bijeen te zien.” Om met hen kennis te maken heb ik mij de moeite getroost, een poos te midden van hen te komen wonen; in een „huis”, zooals u dat noemt, en daar voel ik me natuurlijk niet zoo prettig als in mijn grot, maar enfin, dit huis bevat zoo veel mogelijk herinnering aan de natuur; dank zij den mensch heer Halewijn. En . . . en enfin, ik hoop dat u 't hier vanavond, en van nacht, 'n beetje naar uw zin zult hebben; de spijzen en de dranken zijn volkomen menschelijk; en daar komt het voor de menschen, als ik ze goed begrijp, voornamelijk op aan. En de meer geestelijke genoegens, enfin, die zult u zien!”

Toen had hij uitgesproken. Galatea gaf een wenkje aan 't verborgen opgestelde orkest, dat een kort marschje speelde en Hans, uiterst tevreden over het zoo keurig voleindigen van zijn speech, danste kabouterlijk ernstig met zijn korte beentjes een solodansje in de suite, tusschen welker toegangsdeuren hij zijn toespraak gehouden had.

De gasten waren een oogenblik stil van verrassing en verbazing; toen klaptten ze onstuimig in de handen. „Alleraardigst!” „Allergeestigst”. — „Dát is: je in je rol inleven”, waren de opgetogen uitroepen. Die opmerking over het eten en drinken, voor de menschen van zooveel belang, 't is waar, dat klonk nu niet bepaald fijn uit den mond van den gastheer; maar ja, als je zóó prachtig den kabouter speelde, zelfs zoo'n mal dansje zonder eenige gêne zoo goddelijk-ernstig vertoonen kon, dan kon ook dat. Het was een prachtige inzet van een feest; wat 'n géestige kerel, die professor! En dat zonder dat hij nog iets gedronken had! Was die „geestig gestört”??? Of was dit juist iets géks . . . Maar de vroolijke stemming, de geneigdheid om 't prettig op te nemen, hield, dank zij vooral den jongen meisjes, de overhand; en 't schaapje, dat een leuke zus was, begon ook dadelijk in de rol te komen, en zei: „Mê-mê-mê”. En toen kwam de thee met bonbons; en het herderinnetje, dat ook een leuke zus was, en de lijfelijke zus van 't schaap, hield dat dier een bonbonnetje voor, waarin het, na eenig gesnuffel in de hand der herderin, hapte. En, 't is grappig, maar waar: de stemming werkte aanstekelijk; er was in het groen-huis op den Binnen-Amstel plotseling een verdwaasde kabouterstemming; die zelfs Chloriman in buik en beenen kietelde, zoodat hij bijna — maar hij beheerschte zich nog — achter Hans aan gedanst was. Het was nu niet alleen Halewijn, die de inspiratie van den natuurgeest had ervaren.

De natuurgeest was hier trouwens tweeledig vertegenwoordigd; Galatea was er ook nog. Nadat de thee was gedronken en de bonbons waren opgeknabbeld, nadat de aanwezigen voor zoover ze daar lust in hadden, een dansje hadden gedaan op den parketvloer van de suite — de niet-dansers speelden bridge —, kondigde Hans, van-wege de waardigheid nog krakeriger dan anders, een solodans aan van de „nymf Galatea”. En toen trad na eenige maten licht, droomerig vioolspel, tot aller verrassing, Gally te voorschijn uit de heesters, die de zij-kanten en den achterwand van de suite vulden. De zij-lichten — in een vorm die aan de ouderwetsche weglantarens herinnerde, waren die hier en daar tusschen het groen aangebracht — werden gedoofd; er was nu alleen de zachte, bleke weerslag van de blanke onyxlamp, die haar sterk licht tegen de zoldering wierp. En in dien teeren schijn trad de ranke gestalte van Galatea. De viool droomde mee met de langzame extase van haar schrijden. Een oogenblik stond zij stil in 't midden van het droom-vertrek, onder de zachte zeping van het licht; roerloos, de oogen geloovig opgeslagen, als wachtte zij deemoedig de inspiratie van een god. De viool werd al zachter in één teederen toon, die tot nauw hoorbare, ijste fluistering werd . . . Een verstilling voer door de gasten, de smoking-gasten, de gecostumeerden, de bridgers hadden de kaarten weggelegd; Halewijn zat met bleek, strak gelaat vooraan.

Toen was de viool aan 't einde van de lange ijle strijking; alles was volkomen stil en roerloos; in den ban van Galatea's opperst reikende sturing. Tot haar iets doorhuiverde; en de toeschouwers voelden de huivering mee; als was het een magische golf die door haar heen gedaald zich breedend voortplantte over de wezens der aarde. Een zachte, zalige glimlach

strookte haar gelaat; en haar lichaam, als gehoorzamen aan een lichten wenk, ging over tot 'n kinderlijk dans-bewegen van onzegbare gratie. Een klein meisje was het, dat huppelde in de onbekende wereld, in de enkele inspiratie van haar kindervreugd; in de zacht-dankbare blijdschap om het leven.

Maar plots stond het kind stil. In luistering. En de viool gaf een paar als van ver klinkende, snerpende toontjes, klankjes als kleine abrupte sprongetjes van 'n mallen geitoor . . . . Het was de comische dreiging van een satyr.

Het teere nymf-kind sprong op; het wit gewaad in rillende fladdering, als verschrikte vogels. En sprong een boogje naar rechts; en luisterde even, en sprong toen links en luisterde. En begon in de omtuining der heesters, die onder de magie van haar wijde beweging te wijken schenen tot een geheimzinnig woud, een vlucht; — die al verder scheen te gaan, al verder, op de geleiding van pathetische vedelstreken . . . . En even snerpte weer het satyrgeluid, naderbij . . . . Tot het vlák-bij moest zijn . . . . En overging in fluittoon; de primitieve lokking van de wonderlijke pansfluit. Oogen loerden door 't bosschage; een comische satyr sloop aan. En maakte zijn sprongetje. Rekte zich. De muziek zigzagde een bokkemotief. En de roerloze strak-blanke beeldnymf, die tegen het struweel gedrukt stond, naspringend, greep hij haar bij één der roerloos hangende handen, en trok haar mee in de schemerige huiving van 't woud. Enkele teere klachttoontjes van de viool, verweekte schater van de fluit, die uitstierf. . . . Toen was alles stil.

Ook de gasten. Zoozeer waren ze onder den indruk, dat er zelfs niet geapplaudiseerd werd; een betuiging, waarmee een Nederlandsch publiek anders toch wel heel gul is. Eerst na een poos ging een vaag gefluister op; gedempt en eerbiedig; dat allengs aangroeide. Tot Galatea door een zijdeur weer binnenkwam. Toen stonden de meesten op; en de dikke mevrouw Uilsma ging spontaan op Galatea toe, drukte haar de hand, keek haar met innig-hartelijke oogen aan, en zei: „Het was héérlijk”. En op dat oogenblik was ze niet belachelijk meer door haar dikte . . . . En eigenlijk, toen ze haar gelukwenschten, waren ze geen van allen meer belachelijk of leelijk. Er was iets van den natuurgeest door héél die menschenwereld gaan waren.

Galatea zag het. Hans zag het ook. Ze gaven er zich wel niet precies rekenschap van; maar ze voelden iets van de starheid wegvallen, die de menschen-in-de-maatschappij kenmerkte. Hans stond hevig te oogknipperen, en zocht waarschijnlijk een formulering van zijn, bij alle parmantigheid, onmiskenbare vreugde. Maar volkomen stralend was Galatea. En ze zei:

„Waar is Joke?”

Die kwam al uit de struiken te voorschijn; met haar viool in de hand. Joke was de jongste van de partij; net zeventien; en er was veel over te doen geweest, of ze wel mee zou mogen, want niet alleen was zij erg jong, maar bovendien waren haar ouders erg stijve lieden. Ze was dan ook niet gecostumeerd; een nogal mager meisje, te hóekig-mager om bevallig te zijn, maar met groote prachtige oogen. Die waren haar schoonheid, haar eenige; en haar betekenis. Ze snelde op Galatea toe; een paar maal struikelde ze bijna over een bankje en een plant, maar ze nam er geen notitie van, en terwijl haar oogen een gouden verrukking straalden, greep ze de hand van haar gastvrouw, en zei verrukt en innig: „O, — wat wás het heerlijk . . . .”

„Ik heb verrukkelijk gedanst”, zei Gally dankbaar nazinnend; „maar Joke, hoe was dat, dat jij zoo prachtig speelde, aldoor in harmonie met mij? En waar kwam ineens die danser vandaan?”

„Het zijn wonderen”, zei Joke, en haar oogenglans zweefde en dreef boven de menschen; „allemaal wonderen gebeuren er hier vanavond, in dit wonderlijke huis . . . . Ik weet niet . . . . Je had me gezegd, dat ik mijn viool moest meenemen; dat heb ik gedaan. En de rest is vanzelf gegaan . . . . Toen je ging dansen heb ik me geposteed tusschen de heesters om je goed te zien. En ineens voelde ik, dat ik spelen moest. Ik speelde. En jij, aldoor was jij het, die me inspireerde. Maar zóó inspireerde, als ik nooit heb vermoed dat dat mogelijk was . . . . Ik voelde als een *hánd*, die mijn hand bestuurde; die jouw wonderlijke vizioenen overhevelde op mijn hart en op mijn viool”.

Zij zweeg. Ook Galatea sprak niet. Een oogenblik zagen ze elkander aan in een vreemde extaze; na-gevoelende wat hen daareven doordrongen had . . . .

Toen zei Galatea:

„Maar de Faun? . . . .”

„Ja. — Dat was één van de dansers; die straks een ballet zouden opvoeren. — Maar deze ééne scheen ook gegrepen te zijn; door . . . .”

„Hij heeft prachtig mijn droom aangevuld”, zei Galatea mijmerend . . . .

Ze wilde nog meer zeggen, maar er kwamen weer andere gasten, stralend van oogen allen, om haar te danken . . . . En toen was meteen de stemming er; de stemming van het huis („groen-huis”).

Het werd een mooie avond; van een „mooi”, dat in Holland schaarsch is, en, in die mate, eigenlijk wel in alle landen der wereld. Een symptoom was, dat de heeren hun eigen smokings belachelijk vonden. Dat de gehuurde dansers, in faun- en nymf-gewaad zich onder de gasten mengden, en met hen praatten in de rol van hun klee; zooals echte faunen en nymfen, althans vermoedelijk, zouden spreken als ze op een avondpartij verschenen; en: dat de gasten, herders en Amsterdammers, vanzelf in dien toon meelingen. Dat mevrouw Chloriman zoo maar, zonder angst of terughouding anderszins, tot haar imposanten man zei: „Zeg Gé, jij had nog 'n verrassing! Waar blijft die nou?”

En allen, die 't gehoord hadden, riepen: „Waar is de verrassing van Gé, den Tyroler?” Waarop Gé de Tyroler oolijk — jáá! óólijk! — oogtwinkelde, en een jodeliedje aanhief; véél beter, veel veel beter, dan hij het thuis had gekund; maar hij stond nu ook tusschen Galatea en Hans in . . . . En ieder was verrukt; en professor Uilsma, de groote natuurkundige, die zeker de meest bezonnen mensch van deze ontmenschte bijeenkomst was, professor Uilsma, gewoon alle natuurverschijnselen op z'n scherppoogigst waar te nemen, en op z'n scherpzinnigst te rubriceeren, die dacht een oogenblik: „Vermoedelijk zijn wij dronken . . . .” Maar dat kon niet, gelijk hem dadelijk daarop inviel, want het was een feest zonder een druppel alcohol. Enkel maar verrukkelijke cidere; door Galatea zelf bereid.

Het briden werd vergeten; en toen, heel laat, plotseling één der gasten de spellen kaarten weer in de gaten kreeg, riep hij: „Laten we 'n spelletje zwarte-pieten”. Het was een kinderlijk idee; en als zoodanig weer bijzonder representatief voor dit gezelschap, dat half mensch, half natuur was. Maar men moet niet denken, dat de *aanwezigen* zulke eigenwijze gedachten hadden! O neen. — Die ontvingen het idee eenvoudig als een openbaring van wat er in hen zelf leefde; als 'n prácht-idee dus; en praatten niet, maar zwarte-pietten. En speelden toen nog een spelletje van gelijke onschuld; dat alle-vogelsvliegen heet, en waarop altijd strijk-en-zet een naspel komt van pandverbeuren; „zoo zeker als Kloris-en-Roosje na de Gysbreght”, zei de verjoligde Gé . . . .

Maar die had toen, bij dat pand-verbeuren, een ongelukje; het eenige van den avond. Hij kreeg namelijk van het schaapje, dat hij zoenen moest, een krabbel bij zijn oog. Per ongeluk, het schaapje was, uiteraard, onschuldig.

Het was maar een kleinigheid; maar men kan haast niet gelooven, gezien de wichtige gevolgen, dat het „toeval” was. Toch, die gevolgen waren voor 't oogenblik enkel, dat Hans naar zijn kamer liep en uit zijn kruidenvoorraad een excellent praeparaat voor den dag haalde; waarover hij, ten overvloede, nog een bezweringsformule uitsprak; het waren de hoofdtijden van het Gotische werkwoord „ganisan”. — En toen hij dit praeparaat — „zelf bereid”, „zelf bereid” gelijk hij onder de bewerking bij herhaling verklaarde — den reus Gé Chloriman in den letterlijken zin onder 't oog gebracht had, toen voelde de reus Gé Chloriman zich plots genezen; en was genezen. En een medicus onder de gasten, die, bij gebrek aan de Aesculaap-attributen welke hij had willen meenemen, een Phrygische muts ophad — wat toch ook classiek mocht heeten — die medicus zei: „Waarachtig, professor, u is een collega om den hoed voor af te nemen.” Waarop één der professoren zei: „U moest, nu u toch voor eenigen tijd in Amsterdam is, eens wat colleges geven over uw geneesmethode”. „Hm ja, als privaatsdocent”, zei Uilsma. „Neen”, riep Gé, „als bijzonder hoogleeraar dan! Er zijn hier vrienden genoeg om een bijzonderen leerstoel te stichten. En een curatorium te benoemen. En een jaarwedde . . . .” Maar bij dat laatste woord wenkte Hans wegwendend . . . . Geld had hij niet noodig; de eer was hem genoeg. En allen, allen, hijzelf 't eerst, vergaten, dat Hans als „geestig gestórt” placht te worden beschouwd. (Wordt vervolgd)

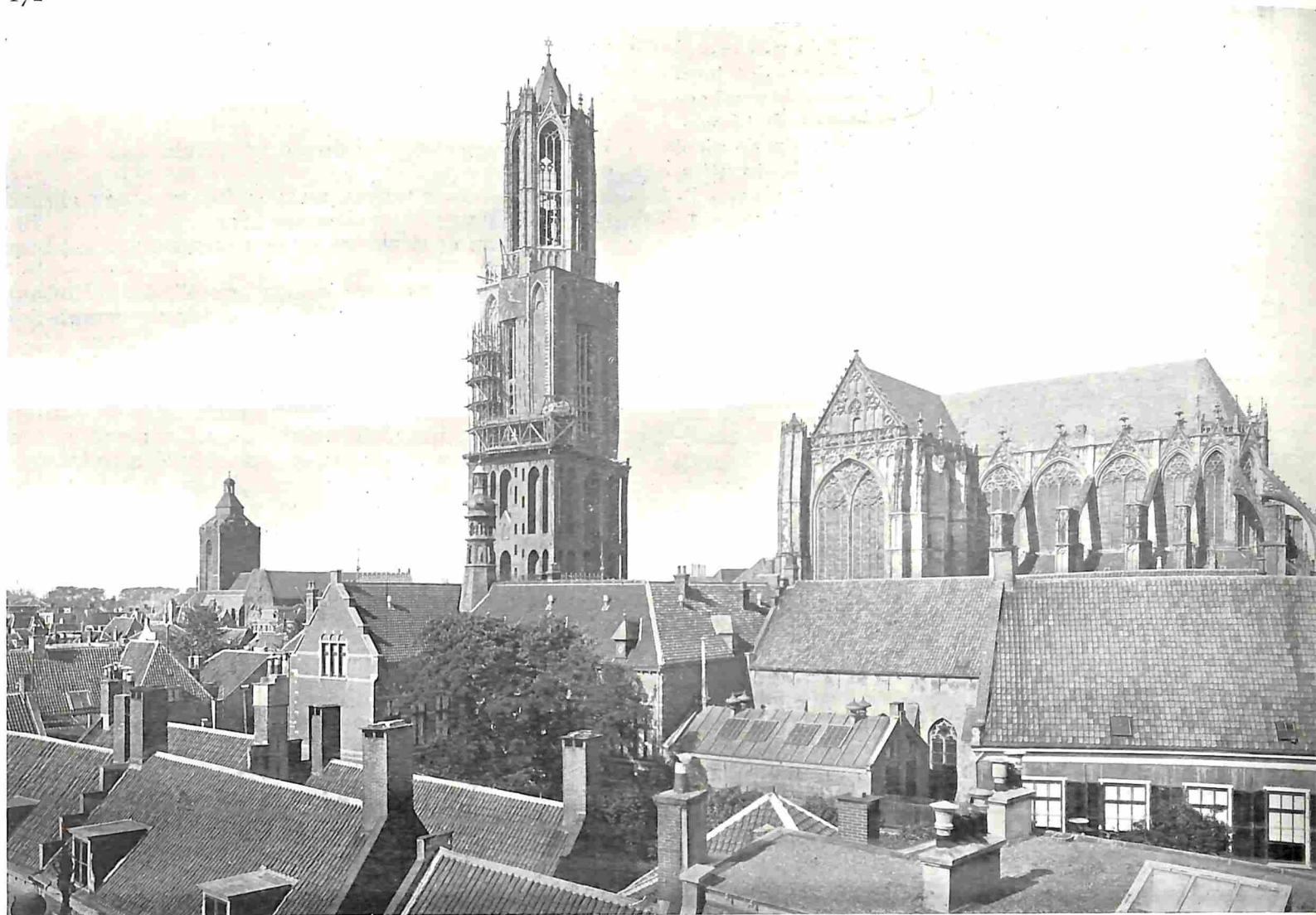

Foto C. Steenbergh

DE OUDE UTRECHTSCHER KERKEN. DOMKERK TE UTRECHT. GEZICHT OP KERK EN TOREN AAN DEN Z.O. KANT

DE OUDE UTRECHTSCHER KERKEN

DE DOM VAN ADELBOLD EN DE DOM VAN JAN VAN NASSAU ¹⁾

NU het woeden der Noormannen voorgoed gestild bleef en geen groote binnenlandsche onlusten het land beroerden, konden handel en scheepvaart weer gedijen, en de steden, die zoo langen tijd geteisterd waren geworden en in hun ontwikkeling belemmerd, zich vrijelijk ontplooiën. Ook voor Utrecht was de elfde eeuw een tijd van gestadigen opgang en feitelijk is het in deze jaren dat de stad — buiten den burg — ontstaat: Het overrijnsche Oud-Trecht is verkwijnd, zelfs de Sint-Maartens-kathedraal wordt daar omstreeks het jaar 1017 door bisschop Adelbold gesloopt om elders te worden herbouwd, terwijl de nieuwe haven- en markt wijk Stathe, na den brand van 1007, weder van den grond af moet worden opgetrokken. Maar aangezien de vrede in het land bestendig blijft, laat de heroprichting van de, meestal houten, woningen, niet lang op zich wachten. En de nieuwe inwoners blijven toestroomen. Uit de militaire kolonie van den Saksischen staat, ontwikkelt zich de volkrijke Springwijk en ook in de wijken Tastcunt (in de latere parochie van Sinte-Geertruid) en Garde (nabij de huidige Gaardbrug-Hamburgerstraat) beginnen hier en daar reeds hoevenaars en ambachtslieden zich te vestigen. Doch ook de Utrechtsche kerk, bestuurd door een reeks van geestkrachtige en vrome mannen, gaat een tijd van ongekenden voorspoed tegemoet. Gedurende de geheele eeuw zijn haar kerkvoogden vervuld van een groote dadendrift, krachtig ijverend voor het bevestigen van hun geestelijk-en wereldlijk gebied en onvermoeibaar in het stichten van schoone bouwwerken, zoowel binnen als buiten de stad. Bisschop Adelbold was de eerste van die rij van groote mannen. Bij zijn komst aan het bewind zag hij zich reeds terstond voor de taak gesteld om de vervallen kathedraal van Sint-Maarten te herbouwen, maar dewijl deze zaak niet zoo zeer drong, waar de Sint-Salvatorkerk voor-

treffelijk als tijdelijke hoofdkerk kon blijven dienen, zal hij zich niet al te zeer gehaast en rustig naar middelen hebben uitgezien om straks met des te beteren uitslag zijn arbeid te kunnen volbrengen. Doch een onvoorziene ramp dwong hem om de voorgenomen stichting niet langer meer te verdagen. Een onbluschbare brand verwoestte zijn paleis en bracht belangrijke schade toe aan de Sint-Salvator, zoodat nu in de stad geen kerk meer overbleef om dienst in te doen. Zonder verwijl deed Adelbold dan ook met den bouw beginnen, en zulk een voortgang had het werk, dat reeds acht jaren nadien deze nieuwe Sint-Maartens-kathedraal, in tegenwoordigheid van Keizer Hendrik den Tweeden en talrijke geestelijke en wereldlijke hoogwaardigheidsbekleeders, kon worden ingewijd. Kosten noch moeite had hij gespaard om zijn heiligdom luister bij te zetten. Men roemde allentwege den nieuwen Dom van Utrecht en met geen geringeren eerbied sprak men over het hoofdaltaar, welks aan Sint-Thomas gewijd middenstuk rustte op een holle zuil, „waarin zeer kostelijke overblijfsels van Heiligen besloten waren, welke pylaar geen een der Bisschoppen, dewelke daar na de afbranding der kerke verscheenen, in de tweede ofte derde wijdinge heeft kerken verscheenen”. ¹⁾ Tijdens de stichting van den nieuwen Dom had men de bouwvallige Sint-Maarten in Oudwijk ²⁾ afgebroken, zoodat de plaats, waar de eerste christelijke kerk van het Noorden gedurende bijna vier eeuwen gevestigd was geweest, ledig werd. Wellicht konden haar steenen nog gebruikt worden bij het optrekken van Adelbold's kathedraal. Niet onwaarschijnlijk heeft men ook het gebeente van degenen, die op deze dierbare plek begraaven lagen, overgebracht naar den nieuwen Dom, hoewel men daaromtrent — met uitzondering van Balderik's overblijfselen

¹⁾ Hoewel het bisschop Hendrik van Vianden is geweest die in 1254 den eersten steen van den thans nog bestaanden Sint-Maarten heeft gelegd, is de eigenlijke kerkbouw eerst tijdens het bewind van bisschop Jan van Nassau begonnen.

¹⁾ van Heussen en van Rijn „Historie ofte beschrijving van 't Utr. Bisdom” blz. 103. Bedoelde zuil bevatte ook nog zeven uithollingen, in elke waarvan een reliekschrijn met overblijfsels van onbekende Heiligen was geplaatst. Het grootste en derde wijding der kathedraal, waarop hier gedoeld wordt, hadden plaats in de jaren 1131 en 1173. Omtrent de reden dezer nieuwe wijdingen tast men in het duister. ²⁾ Oudwijk — Oud-Trecht.

DE OUDE UTRECHTSCHER KERKEN. BIJ DEN UTRECHTSCHEN DOM. GEZICHT OP HET KOOR EN INGANG VAN DE KLOOSTERGANG

en die van weinig anderen — geen aanwijzingen heeft ¹⁾. De herinnering aan dezen grooten bisschop, die zóóveel tot het herstel van de Utrechtsche kerk had bijgedragen, was nog zoo levendig gebleven, dat men zijn asch op een aanzienlijke plaats in den nieuwen Dom begroef, en aldaar zijn nagedachtenis met een grafschrift huldigde. ¶ Weinige jaren daarna, (1039) zouden ook de ingewanden van keizer Koenraad den Tweeden, die binnen Utrecht gestorven was, in deze zelfde kerk worden bijgezet en bijna een eeuw daarna viel een dergelijke eer opnieuw aan de Sint-Maarten ten deel. Nog altijd getuigen hiervan een tweetal memorie-steenen, waarop men de Rijkskroon en den dubbelen adelaar ziet uitgehouwen — met de eenvoudige woorden: ¶ Exta Conradi secundi Romanorum imperatoris 1039. Exta Henrici quinti Romanorum imperatoris 1125. ¶ Zoo verhieven zich dan voortaan binnen den burcht twee kerken, zusterlijk naast elkander. Want ook de Oudmunster — zooals de Sint-Salvator meestal werd genoemd — had bisschop Adelbold, na de brand van 1017 weder doen herstellen. Doch hoe dicht ze ook bij elkander stonden, het beheer over beide gebouwen bleef nauwkeurig gescheiden. Van nu af aan ontwikkelde zich de oude frankische vesting tot eene dubbele immuniteit, tot twee afzonderlijke gemeenschappen van geestelijken en geestelijke gebouwen. En ook in andere opzichten onderging de toestand binnen den burcht — bij vroeger vergeleken — veel verandering. Niet meer als voorheen, leefde de bisschop in kloosterlijken eenvoud, tezamen met zijn kanunniken, in het munster, doch als rijksgröote had hij in een afzonderlijk paleis zijn intrek genomen. Ook het gemeenschappelijk leven der overige geestelijken was geëindigd en allengs waren de beide kerken omringd geworden door een krans van eenvoudige claustrale huizen waarin de kapittelheeren, gescheiden van elkander woonden. En al naarmate het bisdom in macht en aanzien wies, verrezen binnen de burgmuren fraaiere en beter ingerichte gebouwen: bijhuizen van het bisschoppelijk paleis, kapittelhuizen en de keizershof, welke door het volk „het Lofen” werd genoemd, en die van tijd tot tijd de machtige heerschers des Duitschen Rijks met hun vorsten herbergde. ¶ De dagen van simplen eenvoud waren voorgoed voorbij, niet langer lag het burchtplein met zijn geestelijke en militaire gebouwen eenzaam temidden van een schaars-bewoond en weinig gecultiveerd landschap; het was het levendig mid-

delpunt geworden van een steeds in macht en aanzien toenemend bisdom en van een gestadig wassende stad. De room der christenheid, de strijdbaarsten der vorsten, stuwden met hun stoeten van geestelijken, ridders en knechten, de borchbrugge over; keizers vierden er hun bruiloft en hielden er Rijksvergaderingen, koningen werden er verkoren. ¶ Maar 't was niet al voorspoed en luister. Vernielende branden, wier voortgang slechts met de uiterste inspanning konden worden gestuit, verwoestten nu eens dit, dan weder een ander gedeelte van de op het oude burgerterrein verrijzende gebouwen, terwijl in den jare 1163 de graaf van Gelre zich had verstout om bisschop Godfried van Rhenen in zijn versterkt paleis te komen belegeren. Wel deed de graaf van Holland hem van de plaats wijken, maar het zomer- en het winterhuis van den kerkvorst liet de vijand als een rookende puinhoop achter. ¶ Toch waren al deze rampen gering, vergeleken bij die, welke in het jaar 1253 de stad trof, toen een brand, zooals Utrecht nog nimmer te voren gekend had, niet alleen het grootste gedeelte van de stad zelf, maar ook den Bisschophof met al zijn bijgebouwen, benevens Adelbold's Dom, verteerde. ¶ Zoo zag bisschop Hendrik van Vianen zich plotseling voor een soortgelijke taak gesteld, als bisschop Adelbold twee eeuwen te voren. Evenals deze, zal hij ten zeerste verrast zijn geworden door het onheil, doch geheel onvoorbereid voor het werk, dat hem ten aanzien van het Dom-herstel wachtte, was hij niet. Slechts deden de vlammen de uitvoering van de plannen, die hij sedert lang in zich omdroeg, verhaasten. Reeds geruimen tijd te voren had het Domkapittel het voornemen opgevat om een grootsch gebouw in de plaats te stellen van de kathedraal, die wel in de XIe eeuw elks bewondering vermocht op te wekken, maar die in de dagen van thans toch niet meer aan het opperste ideaal, dat zich de kerkebouwers gesteld hadden, beantwoordde. ¶ Er was een geslacht geboren „dat zijn geloof tot in den hemel wilde opbouwen”. De gothiek had ook in de Nederlanden veler harten voor zich gewonnen en de Utrechtsche Domheeren hunkerden naar den dag waarop, met de eerste steenlegging, de verrijzing van zulk een kant-fijn en doorluchtig bouwwerk zou aanvangen. Deze dag liet zich niet lang verbeiden; immers reeds des anderen jaars (1254) metselde bisschop Hendrik dien „eersten” steen. Maar voor het overige zou hun geduld wel zeer op den proef worden gesteld,

Foto C. Steenbergh

DE OUDE UTRECHTSCHER KERKEN. INTERIEUR DOMKERK

1) Ook de bisschoppen Volkmarus, † 989, Balduinus, † 994, en Ansfried, † 1010 liggen in den Dom begraven.

want eerst drie en dertig jaren nadatum, waren het rondkoor met de koorkapellen gereed gekomen — zelfs nog zonder gewelven — en geen der kapittelheeren heeft lang genoeg geleefd om de voltooiing te aanschouwen van de twee traveeën van het langkoor met de daaraan sluitende kapellen ($\pm$ 1317) om nog te zwijgen van de voleinding van het geheele werk. Trouwens dien dag heeft geen sterveling beleefd, aangezien de Dom — zooals wij straks zullen zien — nimmer is voltooid geworden. X Zoo had dan, ruim zestig jaar ná de eerste steenlegging, het koor met het dwarsschip van den romaanschen Dom van Adelbold, plaats gemaakt voor het nieuwe gothische langkoor. Toen stokte het werk. Moeilijkheden waren er gerezen omtrent de beschikbaarstelling van de noodige ruimte voor den bouw van het nieuwe transept, en het gevolg daarvan was geweest dat men besloten had den Dombouw voorloopig te laten rusten en thans reeds te beginnen met de oprichting van den toren, op een ten Westen van het Romaansche schip gelegen terrein. Zelfs hiertoe was de toestemming niet zoo maar zonder meer verkregen, want op den benodigden grond stond een aan Sint-Michaël gewijde kapel gebouwd en deze zou slechts mogen worden afgebroken indien een nieuwe kapel in den toren werd opgenomen. Men kwam echter hieromtrent tot overeenstemming en

Doen men screeff MCCCXX
ende een
Leyt men van mij den eer-
sten steen,
Daer na MCCC ende Tween-
tachtich
Was Ic volmaect so men siet
waerachtich ¹⁾.

X Meester Jan uit Doornik, bijgenaamd van der Doem, begon den bouw van dit verheven symbolum van de macht van het bisdom, anderen zouden het voltooiën. Want de voortgang van het werk vorderde maar heel langzaam. De benodigde gelden kwamen slechts druppelsgewijze binnen, zoodat telkens de pauselijke bemiddeling in den vorm van buitengewone aflaten, moest worden ingeroepen. De burgerij deelde niet de aristocratische gevoelens van de Dom-heeren ²⁾. Het volk wilde zijn kathedraal voltooid zien, en het had slechts een zeer matige belangstelling voor den overdadigen torenbouw, die zijns inziens meer diende om de ijdelheid der kanunniken te streelen dan om God te verheerlijken. Had Geert Groote de gebalde vuist niet dreigend tegen het onvoltooide bouwsel geschud en den bouwmeester een Satansknecht gescholden? Maar dit alles ten spijt bleven de Dom-heeren in rustig vertrouwen al hun krachten op den torenbouw samentrekken en in het jaar 1382 smaakten zij eindelijk de voldoening het gulden kruis en Sint-Maartens-windvaan te zien vonken op den spits, hóóg in den hemel. Op den alouden burchtgrond — de plek van zóóveel lijden en strijden — stond in volle heerlijkheid de machtigste toren van Nederland geplant, Deo optimo maximo en tot onuitsprekelijke glorie van het Sticht ³⁾. X Maar gedurende al die lange jaren wachtte geduldig de kathedraal op hare voltooiing. Reeds waren vier geslachten gekomen en heengegaan sedert den dag toen bisschop Hendrik van Vianden den eersten steen had gelegd,

en nog altijd was het koor van de nieuwe kerk niet gereed gekomen en nog immer stond het schip van Adelbold's Dom op de plaats die bestemd was om het transept van de gotische kathedraal te dragen. En de verhoudingen in de stad waren er niet naar om op een snel eren voortgang van het werk te durven hopen. Toen dan ook het tweede eeuwfeest van de Domstichting werd gevierd, was men met den bouw nog niet verder dan tot aan het kruisschip genaderd. De méér dan 70 jaren, die sedert de voltooiing van den toren waren voorbijgegaan, had men noodig gehad voor het metselen van steunbeeren, gewelven en uichtbogen en voor het optrekken van het groote kapittelhuis en van een gedeelte van de kloostergang. X Dan waren er echter betere — zij

't ook zéér woelige — tijden aangebroken. In 1456 had bisschop David van Bourgon-diën het bewind aanvaard en deze krachtige kerkvorst had nauwelijks vijf en twintig jaren behoefde, om de laatste travee van het langkoor, het dwarsschip met de Ooster- en Zuider transepten en de kloostergang te voltooiën. Een dergelijke voortvarendheid was zulk een ontstellend novum in de geschiedenis van dezen kathedraalbouw, dat de goede Sint-Maartensmannen er blijkbaar het hoofd bij verloren en hun bisschop den oorlog aandeden. Nadat zij hem uit Utrecht — alwaar hij zulke voortreffelijke blijken van doortastendheid gegeven had — verdreven hadden; het halve Sticht geplunderd en verbrand was, en de stad, bij wijze van wederkeerigheid, in den ban geslagen, onthaalde de burgerij hun kerkvorst op een ritje per mestkar naar Amersfoort. Doch spoedig had zij aan Aartshertog Maximiliaan „eerlijke en voordeelige betering” moeten doen en toen aldus de hemel was opgeklaard, kon bisschop David weer voortgaan met zijn kerkgebouw. Hij was er de man niet naar om lang daarmee te talmen en slechts weinige jaren na zijn schamelen karretocht, kon hij, te midden van jubel en luister, zijn plechtige intrede doen in den Dom, welke op een Januaridag van het jaar 1492, als geheel, in gebruik werd gesteld. X Wel was deze indienststelling wat geforceerd; wanneer men bedenkt dat het schip nog verre

van voltooid was, maar de bisschop, die den dood voelde naderen, wilde zich de bekroning van zijn toegewijden arbeid niet laten ontgaan. Zeker had niemand van al de Utrechtsche kerk-geween, hierop meer aanspraak dan hij. X Lang is er na zijn heengaan (1496) niet meer aan den Dom gearbeid en in het jaar 1517 werden de werkzaamheden voorgoed gestaakt. Gedurende het tusschen beide data ingeleegen tijdvak heeft men het schip verder voltooid en overkapt en een zestal zij-

Foto C. Steenbergh

DE OUDE UTRECHTSCH E KERKEN. DEUR VAN DE SACRISTIE DER DOMKERK

1) Memoriestein, aangebracht aan de Westzijde van den toren. 2) Zie: „de Restauratie van de Dومتoren te Utrecht” door F. J. Nieuwenhuis, blz. 8. 3) De hoogte van den toren tot den uitersten top van den windvaan bedraagt na de restauratie 112,32 M. (F. J. Nieuwenhuis, (als voren) blz. 11. Op diep aan met overkluide middenruimte, rust de machtige onderbouw — waarin op pleins. De toren meet op het plint ruim 4 M breed — de top op 10 M boven de bevoering. — van het eerste vierkant ruim 19 M. (Dr. Ir. G. W. van Heutkelom — Jaarboekje van „Oud Utrecht” 1927 blz. 29).

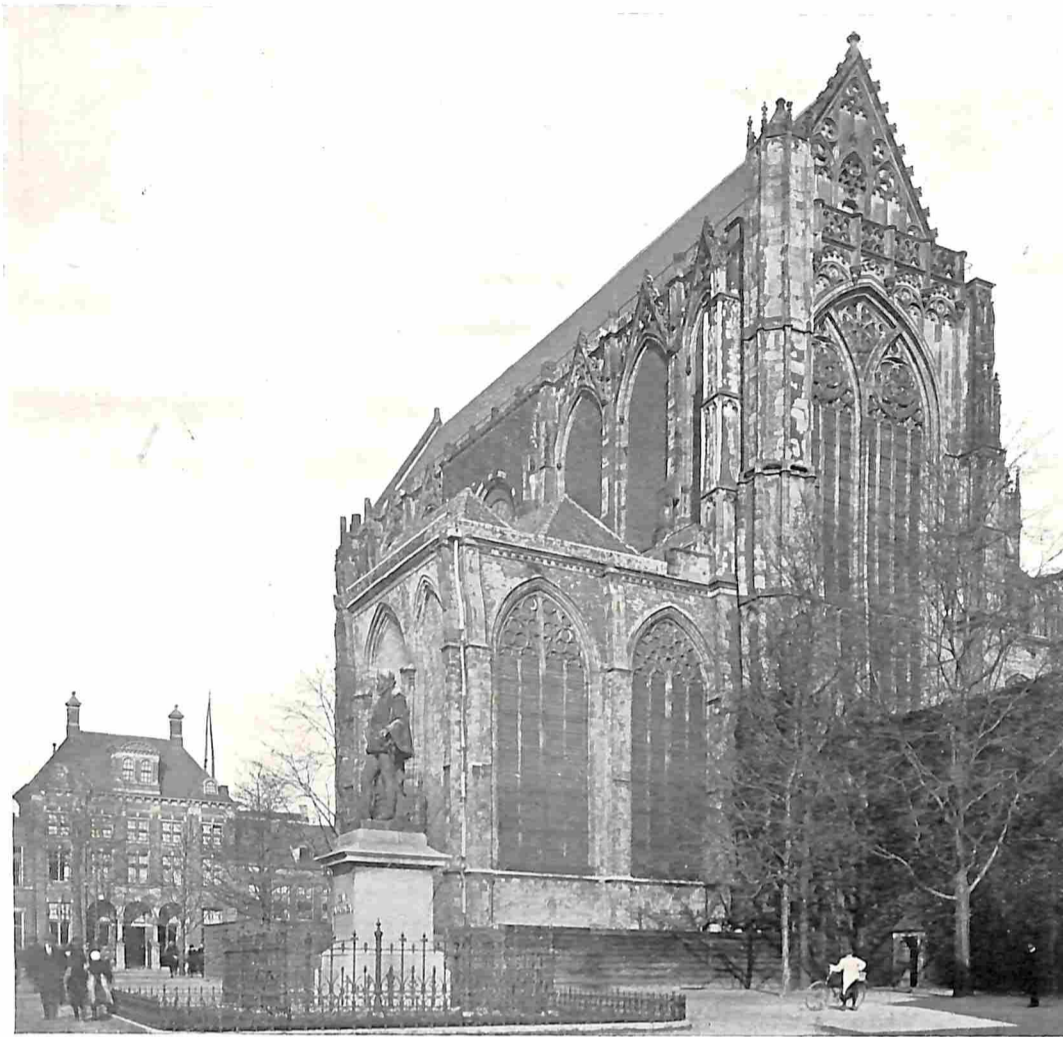

Foto C. Steenbergh

DE OUDE UTRECHTSCHER KERKEN. DE DOMKERK

kapellen aan het transept toegevoegd, terwijl ook de verbinding tusschen schip en toren tot stand kwam. Tusschen beiden in bleef echter een smalle doorgang om als toegang tot Oud-Munster te dienen. Deze doorgang werd overwelfd en een kapel daarboven gebouwd, waardoor nu kerk en toren aan elkander waren gehecht ¹⁾. ☞ Meer dan 2½ eeuw waren sedert de grondlegging van de kathedraal voorbijgegaan en nog was het werk niet voleindigd. ☞ 's-Hertogenbosch, een stad half zoo groot als de hoofdstad van het Sticht, had haar Sint-Jan, die grooter van oppervlakte en rijker van versiering, was dan de Sint-Maarten, in weinig meer dan een eeuw geheel voltooid ²⁾ En het ergste voor de Sint-Maarten was het feit, dat op het oogenblik waarop de werkzaamheden geheel werden stilgelegd, de luchtbogen, die tot versterking van de wanden van het schip moesten dienen, geheel ontbraken, evenals het steenen verwulsel van den middenbeuk. Een zoo luchtig en hoogoprijzend bouwsel, dat den meest noodigen steun ontbeerde, zou den eenigen tand, dien de Tijd bezit, — maar die, ondanks zijn eeuwigdurend knagen, nimmer afgesleten raakt — onmogelijk weerstand kunnen bieden. En zoo geschiedde het, dat in den jare 1674, tijdens een fellen orkaan, dit onvoltooid-gebleven schip, met daverend geweld ineen stortte. ☞ Het moet aan buitenstaanders wel geleken hebben of de Utrechtenaren dezen schrik nooit te boven zouden komen, want eerst in 1828 konden zij er toe komen om de puinhoopen op te ruimen. Maar in werkelijkheid was het hun liefde voor het ver-

herinnering; niets schijnt er meer te bestaan dan het ingehouden trillen van de boot, de machtige golving van de zee, en het blanke scheren der zeemeeuwen langs het dek. ☞ De kapitein deelde ons het heugelijke feit mee, dat we tóch Tanger zouden aandoen. Eerst was ons het tegendeel verteld, en we waren dus blij, dat we hier nog een kijkje zouden kunnen nemen. Toch zal Tanger voor hen, die Algiers hebben bezocht, wat de haven en de Kashba betreft, een teleurstelling wezen. Ik had altijd gehoord, dat het meer Moorsch was dan Algiers, waar het zich dan ook, behalve enkele afgezonderd staande moskeeën en paleizen, voornamelijk tot de Kashba (Arabische wijk) beperkt. Hier in Tanger waren verschillende Moorsche gebouwen en wijken, ook de Kashba is zeer bezienswaardig, met het echte, Moorsche cachet, maar de Arabische sfeer ontbreekt. In de Algiersche Kashba is iedere hoek diep bezonken van kleur, schilderachtig oud, het is er onnoemlijk vuil en donker, maar er is de stemming van het oude, mystieke prachtige Oosten, het is als een lied uit den

TANGER. EEN OUD-TESTAMENTISCH TAFEREEL

woeste gebouw en hun verwachting dat men het in luister zou herstellen, die hen dit werk van jaar tot jaar hadden doen uitstellen. Toen eindelijk alle hoop vervlogen was, heeft men den bouwval verwijderd, waardoor het huidige „Domplein” ontstond. Dit feit is nu juist honderd jaren geleden geschied, maar het is een eeuwfeest dat te Utrecht niet zal worden gevierd.

W. F. J. DEN UYL

TANGER

DE Juli-morgen, dat de „Sibajak” vertrok van Marseille, was een van die heerlijk blauwe dagen van het Zuiden, die zoo stralend en schitterend zijn, het turkoois-blauw van het water wedijvert met het diepe, koele blauw van de lucht, het is één vreugde en glans en glinstering . . . ☞ Het opdoemen in de nevelen eerst, heel vaag als in een droom, van een nieuwe kust of een vereiland, of het 's nachts langs elkander heenglijden van feestelijk verlichte booten, maken een zeereis tot een groot genot. Want is het niet alsof visioenen van vreemde werelden openbloeien en weer vergaan, alsof we een ander leven leven, deel hebben in het ontstaan van nieuwe planeten . . . Het leven aan boord maakt rustig, het drukke alledaagse ligt ver weg en is als bestoven, het wordt onduidelijk en vaag in onze

¹⁾ Zie Nieuwenhuis als voren blz. 7. ²⁾ De afmetingen van den Sint-Jan te 's Hertogenbosch bedragen 98,4 M (109,4 M) en 38,20 M. De oppervlakte: ± 4800 M². Die van de Sint-Maarten te Utrecht: 88,80 M en 45,30 M (breed over een zeven beukig langschip). De oppervlakte met toren, doch zonder kloostergang ± 3350 M² en bij voltooiing ± 4550 M². (Zie: C. H. Peters: De Nederl. Stedenbouw, deel II, blz. 11 en 13).

Koran! Alles heeft er rythme, het rythme van een schitterend, grootsch verleden . . . Maar in Tanger is alles helder, klaar, te klaar, het is er niet ondoorgrondeijk genoeg, niet geheimzinnig, als een open boek ligt het voor ons, er blijft niets te raden. Ik moest aldoor denken aan de haven van Algiers, grootsch en uitgestrekt, ontroerend schoon, met de vage bergen, daarachter weer het vermoeden van de woestijn, en de zangerige, eentonige geluiden uit de straatjes en gangen der Kashba, het geurige zwerven der Jasminia-verkoopters door de donkere avond-stad, dat alles miste ik hier. Toch heeft ook Tanger een eigenaardige stralende schoonheid, ook de bevolking is mooi gebouwd en koninklijk van gang als in Algiers. En ik had bewondering voor de geestige oplichterijen van onzen gids! Zijn oogen twinkelden, terwijl hij ons ongehoorde sommen vroeg, en ik had het soms wel uit kunnen schateren, als hij een buitengewone bezorgdheid voor ons welzijn veinzend, meteen de kans schoon zag ons iets af te zetten! We trokken op ezeltjes door de straten, dit was lang niet gemakkelijk, want de straatjes der Kashba gaan steil naar beneden, trapsgewijze . . . Zoo nu en dan staat de ezel dan ook in een stand, of hij vliegende van boven uit de wolken, bevallig even is neergestreken! Maar humoristisch was deze tocht zeer zeker . . . ☞ Fijne, slanke minarets, blanke moskeeën, veel belovende, half geopende Moorsche poorten, donkere, in haar sluiers weggedoken Arabische vrouwen . . . Oud en bijzonder mooi is de poort van de Kashba, waardoor men dan wijd uitgestrekt de Moorsche wijk ziet liggen. Ook de Moskee van de Aïssaovas in de Kashba, met haar eenzamen palm als een wachter naast zich, gaf even de ware Arabische sfeer. Maar toch, zooals ik al deze jaren naar de Moorsche sfeer van Algiers bleef verlangen zal ik het nimmer naar die van Tanger doen. De woestijn voelde ik in Algiers in ieder ding, in iederen duisteren hoek der Kashba, achter iedere poort lag zij uitgestrekt en dor te wachten . . . Bij het Moorsche Oosten hoort de woestijn, zij maakt er het voornaamste deel van uit. Alles leek er bestoven onder woestijn-zanden . . . Tanger was schitterend en blank en blauw, maar nergens voelde ik de ontzagwekkende, bijna verschroeiende macht der woestijn.

TANGER. AAN DE HAVEN

En daardoor ontbrak er veel voor mij aan deze verder zoo interessante, Moorsche stad . . . MIEK JANSSEN

Het ontstaan van de bergen op Java

HEEL, heel vroeger dreef Java in den Oceaan rond. Op West-Java stond een hooge berg, de „Goenoeng Dipo” geheeten; West-Java was daardoor zoo bezwaard, dat 't ver onder den waterspiegel lag, terwijl Oost-Java boven 't water uitstak en zelfs tot in den hemel reikte. Een paar heiligen, of wali's, vonden, dat er meer evenwicht in 't eiland moest komen en ze besloten den berg naar 't Oosten te dragen. Ze klauterden uit den hemel langs Oost-Java en bereikten na een moeilijken tocht de Goenoeng Dipo. Met hun beiden tilden ze den berg op, maar 't was een zwaar werk. Telkens brokkelden er hoopjes aarde af en rolden de kluiten grond naar alle kanten. Vandaar dan ook dat men in West-Java zooveel meer bergen vindt dan in Midden of Oost-Java. ☞ Bij de grens tusschen Kedoe en Soerakarta gingen ze rusten. 't Was een heele dag in de warmte, en de groote vermoeienis deed hen 'tzwet langs 't voorhoofd gutsen. 't Vormde een breeden stroom, de tegenwoordige Solorivier. ☞ In hun nabijheid was een man krisaan het smeden. Naast hem stond zijn knechtje, om het vuur, waarin hij zijn wapens smeedde, aan te blazen. De wali's vroegen den man, of hij hen helpen wilde met 't verplaatsen van den zwaren berg. Maar de man zweeg en ging voort met zijn arbeid. De heiligen werden boos en gooiden een paar groote kluiten aarde op het vuur. 't Vuur was schijnbaar gedoofd, maar onder de aarde smeulde 't voort. Dit is het ontstaan van de Merapi en de Merbaboe, die nog steeds bij tusschenpoozen werken. Nu gingen de wali's weer voort, en steeds weer verloren ze kluitjes aarde en ontstonden er nieuwe bergen. In Oost-Java zetten ze den top van den berg, dien ze nog over hadden, op den grond. Dat is de Semeroe, Java's hoogste berg. ☞ Vermoeid rustten ze weer uit en hun neerstroomend zweet vormde de kali Brantas. Nu was Java in evenwicht, maar 't eiland dreef nog op de golven. Daarom gingen ze naar Midden-Java en sloegen 't met een reusachtigen spijker aan den zeebodem vast. De kop van dien spijker is de tegenwoordige „Goenoeng Tidar” in de residentie Kedoe.

Foto van Oyen

HUIZEN AAN DE KWARTELLAAN TE 'S-GRAVENHAGE

Naar een teekening van den architect

TOTAAL AANZICHT VAN DE KWARTELLAAN

De bebouwing van de Kwartellaan te 's-Gravenhage

MEEER en meer zoekt de moderne stedeling de rust, die voor hem onontbeerlijker is dan voor zijn voorouders, wier zenuwen nog niet gekweld werden door al het brouhaha van het hedendaagsche stadsgewoel. Uit het verlangen naar deze rust werd het forensendorp, werd voor hen, die niet zoo ver van de stad konden of wilden gaan, de buitenwijk geboren. En ik wil trachten aan te duiden, door eene kleine bespreking van het door architect Kropholler gebouwde huizencomplex aan de Kwartellaan in den Haag, hoe óók voor hen, die het stadsgewoel ontvluchten willen, zonder nochtans al te ver daarvan verwijderd te zijn, landelijke poëzie in hun behuizing te bereiken is. ☼ De huizen van een stadsbuitenwijk stellen weder eenigszins andere eischen, dan het echte landhuis. Deze huizen zullen zich moeten aanpassen aan het stadsbeeld, terwijl óók het meer uitgebouwde, vriendelijk uitnoodigende aspect der buitenwoning in 't oog dient gehouden te worden. Geen gegeven, hoe klein, is voor den echten kunstenaar onbeduidend, integendeel — hij zal weten van een eenvoudig, simpel gegeven, een merkwaardig en beduidend geheel te maken. Dit behoeft echter nog niet gezocht in buitenissige fraaiigheden of doellooze versieringen. Al te vaak zijn hedendaagsche bouwwerken daarmee omhangen, als met een slecht passenden mantel, ter bedekking van een grove structuur. ☼ De huizen van het verleden jaar door architect Kropholler gebouwde woningcomplex aan de Kwartellaan in Den Haag, zijn uitingen van een zuiver en rationeel bouwkunstig principe. Zie de afbeeldingen. Zijn dit niet échte *buitenwijkhuizen*? Het zijn géén *stadshuizen*, het zijn óók géén formeele *landhuizen*. Zij zijn sober en weinig kostbaar gebouwd; wie zich de weelde niet veroorloven kan, door eigen middel van vervoer, de moeilijkheid van ver-af wonen op te heffen en tóch graag wil genieten van 't nabije duin — vindt hier zijn genoeglijk tehuis. Tezamen vormt deze bebouwing een harmonisch, afgesloten geheel; iedere woning op zichzelf bergt eene vriendelijk ommuurde eigendoms-gedachte. Eerlijke, sobere schoonheid, ligt hier in den constructieven vorm, nooit in bijgehaalde versiering. Hier vinden we eene logische verfijning — door uit de noodwendigheid voortvloeiende details. ☼ Zie eens in dit verband den fraai geaccentueerden ingang — zie de juist geplaatste, gemoedelijke vensters. Let op het voor iedere woning verschillend, onderscheidende vignet, eene afbeelding dragend, die duidt op het buitenleven en de vogelenwijk waartoe deze huizen behooren. Hoe rustig is de afsluitende omheiningmuur! In deze huizen schuilt poëzie, terwijl toch hun voorkomen in geenendeele „uitvalt”, in verband met de gedachte van een stadsbeeld. Zoo heb ik getracht aan te toonen, door den modernen, profanen bouw van architect Kropholler, hoe een constructief zuivere conceptie van den hoofdvorm, wanneer die tot in de kleinste details logisch wordt verwerkt en uitgevoerd, groeit tot eene verheugende schepping. Deze moderne architectuur draagt de schoonheid *in zich*, door de natuurlijkheid van haar wezen, geïnspireerd op de eeuwige schoonheid der omringende natuur.

M. VAN DER SCHRIECK

Een paradijs voor dagiesmensen

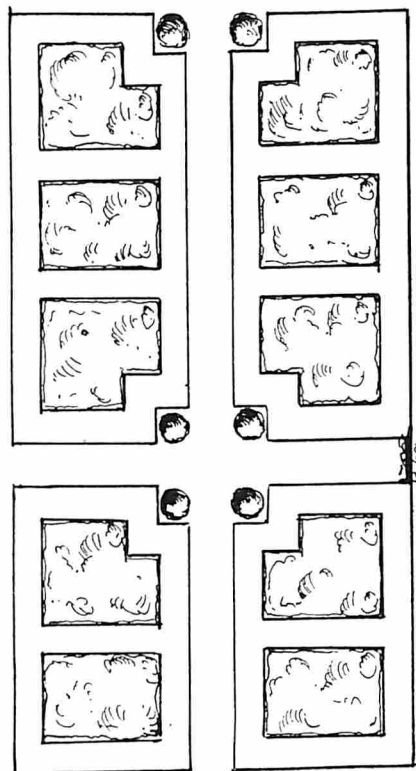
(Slot)

VAN verre klonk de diepe basstem van de naderende boot over het water en eenige minuten later zag ik het gevaarte aankomen in de schemering. Duizenden elektrische lichtjes cirkelden om de dekken en geruischloos gleed het schip over het donkere water als een drijvend feest-paleis, langzaam de landingsplaats naderend. ☼ Het zware, ijzeren hek van de pier werd geopend en het leger van dagjes-mensen stroomde naar de boot, die statig-kalm aan het eind van de pier, den menschen-vloed afwachtte. Het eiland werd leeger en leeger en de nacht heerschte er nu ongestoord. Van af het schip zag ik het stille, wazige landschap voor me . . . de hooge boomen slapende in de duisternis . . . de wandelwegen in het licht der sterren als witte linten om het eiland slingerend. Het was als een wijding na een dag van dwaas menschen-gedoe. ☼ We vertrokken. In de duisternis die kleuren en lijnen van het landschap wegdoezelde, zwoegde de boot als een brutale werkelijkheid . . . stralend, stampend en schetterend. Er was iets tartends in het stampen der machines en 't gebonk der dansers op den dansvloer in die plechtige avondstille . . . een brutaal gebaar van het vergankelijke leven onder een eeuwigen sterrenhemel . . . Ik ging op het hoogste dek zitten, waar de dansmuziek en

Foto van Oyen

BUITENWIJKHUIZEN AAN DE KWARTELLAAN

MIJN EIGEN TUIN. PLAN
VOOR EEN ROZENAANLEG
LANGS EEN LANG PAD

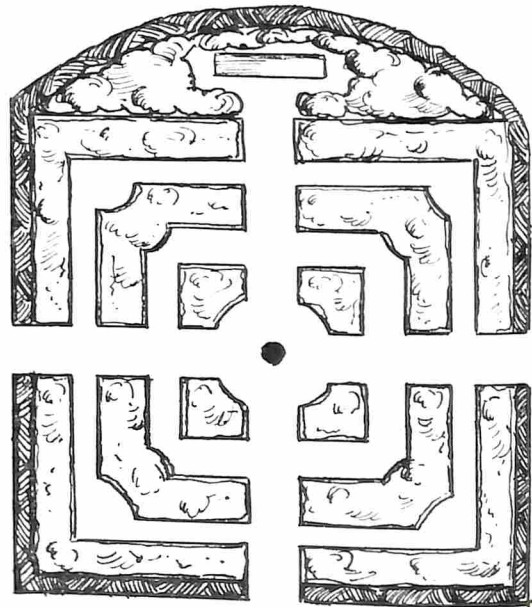
het gehamer der machines niet tot me doordrongen. Verweg, in de richting van Detroit, was de hemel rood gekleurd . . . de reflectie van de feest-verlichte stad tegen de wolken. Zoo nu en dan doken uit de duisternis donkere gevaarten . . . reuzen-vrachtbooten . . . die geruischloos aan ons voorbijgleden als schimmen. De waarschuwend stem van een in de duisternis spiedenden „midshipman” kondigde geregeld de komst van die stille reizigers aan; „Steamer ahead sir!” En even geregeld antwoordde de Captain dan: „All right sir!” Alles voor de veiligheid van de dansende Jazzpoppen beneden in de balzaal. Dichter bij Detroit werd onze boot nu en dan gehuld in zwarte rookwolken, uitgestooten door de hooge fabriekspijpen aan de Amerikaansche kust . . . de stinkende adem van industrie. Silhouetten van wolkenkrabbers rezen op uit de duisternis . . . donkere gevaarten, als droombeelden van den nacht. Een bocht in de rivier opende plotseling het uitzicht op de feestverlichte stad, die nu voor ons lag in een rossen gloed. Geïllumineerde plezierbooten krioiden in de haven. Verder-op als een vurige streep over het donkere water, de groote brug tusschen Detroit en Belle-Isle, waar electrisch-verlichte fonteinen hoog opsprongen in de duisternis als vlammen uit een vulkaan. Langzaam naderden we de pier, waar opnieuw duizenden menschen stonden samengedrongen, wachtend op onze boot, die, zoo gauw ze zich van haar menschenlast zou ontdaan hebben, dit versch leger plezierzoekende menschen zou meemenen op een „Moonlight-trip” op de Detroit-rivier. In dichte drommen verlieten wij, reizigers van Bois-Blanc-eiland, het schip. Langs de balzaal komend, zag ik de Jazz-muzikanten, afgemat leunend over de balustrade van het podium, verwonderd kijken naar die menigte, waarvoor ze zich den heelen dag hadden afgesloofd. Ik hoorde een van hen zeggen: „Daar gaan ze . . . die idioten!” Waarschijnlijk had hij dat den heelen dag opgekropt en nu kwam het er uit, als stoom uit een ketel, die plotseling overkookte. Maar hun beproeving was nog niet ten einde . . . Nauwelijks had de laatste passagier de boot verlaten, of onstuimig stroomde de versche menschen-vloed naar binnen, en zich verdringend om zoo gauw mogelijk in de balzaal te zijn voor de „Moonlight-dance”. Ik had de straat aan het eind van de pier nog niet bereikt, toen ik opnieuw de Jazz-dreuntjes hoorde, en het geïllumineerde schip met zijn Jazz-dronken menigte verliet de pier en gleed weg in de duisternis over het immense water.

HENRI SCHULTZE

MIJN EIGEN TUIN

De architectuur van den tuin en zijn beplanting zijn nauw verbonden en moeten liefst in één hand zijn. Vele architecten ontwerpen, wanneer zij een huis gebouwd hebben, tegelijkertijd een plan voor den tuin, waardoor eensdeels een goede eenheid kan ontstaan. Dit heeft echter ook groote bezwaren. De architect houdt zich zeer sterk aan lijnen. Dit kan goed zijn, doch moet niet te ver doorgevoerd worden. Huis en tuin moeten wel nauw verbonden zijn, maar de geheele tuin is geen voortzetting van het huis. Dit kan men alleen zeggen van b.v. het terras of de onmiddellijke omgeving van het huis. In den tuin moet men nu eenmaal met heel ander materiaal werken, dat zich niet laat dwingen in lijnen en wiskunstige vormen. Een architect ontwerpt soms borders of beplantingen op plaatsen waar zoo goed als niets kan groeien, of die zoo smal zijn dat er nooit een

goed geheel van te maken is. Op deze manier wordt de tuin een mislukking, hoe goed het geheel als lijnenspel ook mag zijn. Zulke fouten ontstaan door gebrek aan kennis van de eischen die een beplanting stelt. Er is zooveel waarmede een tuin-architect rekening heeft te houden, behalve lijnen. Indien bloemenranden op dezelfde manier als grasperkjes behandeld konden worden, zou de taak van den tuinarchitect heel wat gemakkelijker zijn, maar juist al deze moeilijkheden brengen de variatie. Er moet soms iets aan lijn opgeofferd worden om een goede beplanting te krijgen, en waar tusschen twee mogelijkheden gekozen moet worden, gaat het natuurlijke, de beplanting voor, hoewel er in de eerste plaats naar gestreefd moet worden een eenheid tusschen deze beide tot stand te brengen. Het planten van vaste planten kan geschieden in voor- of najaar. Als regel geldt voorjaarsplanting in eenigszins vochtige, zware gronden. Ook in die streken waar het vrij koud is, zooals het Oosten en Noorden van ons land. Najaarsplanting is aan te raden in lichte, droge gronden, daar hier in een droog voorjaar de planten licht zouden verdrogen, terwijl in vochtige gronden veel vaste planten 's winters verrotten. De beste tijd voor het planten van heesters is van eind October tot begin December en van Februari tot April. Dit geldt natuurlijk als de grond vorstvrij is. Rozen kunnen het beste geplant worden van eind October tot eind Nov. of van half Maart tot eind April. Zij verlangen een goed omgewerkten, vruchtbaren bodem. Te vochtige grond kan vermengd worden met fijn turfstrooisel; is de grond vrij droge zandgrond, dan kan men die verbeteren door vermenging met klei of leem en vooral met koemest. Bij het planten moet men echter zorg dragen dat de mest niet aan de wortels raakt en goed met den grond vermengd is. De plantgaten moeten vooral ruim zijn en na het planten van de roos moet de grond stevig met den voet aangedrukt worden. Struikrozen moeten zoo diep geplant worden, dat de plaats van de veredeling 3 à 5 c.M., onder de oppervlakte komt. De in het voorjaar geplante rozen moeten direct na het planten gesnoeid worden en voor de eerste maal alle soorten zeer kort. Over het algemeen moeten zwakgroeiende soorten sterk ingesnoeid worden, krachtige groeiers daarentegen niet te sterk, daar ze anders wel veel nieuwe takken zouden vormen, maar weinig bloeien. Vóór den winter moeten struikrozen tot op een halven voet hoogte rondom met aarde aangehoogd worden en de daardoor ontstane gaten met verteerde koemest gevuld. Daarna kan het heele perk bedekt worden met droog blad of turfstrooisel en hierover enkele denetakken om het wegwaaien der bladeren te verhinderen. De roos is een echte zonneplant en zal in schaduwrijke tuinen of onder boomen nooit voldoening geven. En wat is een armzaliger gezicht dan een lange, uit zijn kracht gegroeide rozenstruik, met hier en daar een half afgevreten blaadje en bovenaan wiegelend een enkel mager roosje. Daartegenover staat een zonnig, beschuttend ingesloten rozetuintje, brandend in de Julizon. In een hoek een eenvoudige, ruwe bank met lavendel er voor en Rosa rubiginosa als hegje er achter, alles doortrokken van den doordringenden geur der „Sweet Briar”, terwijl de rozen nog licht schijnen uit te stralen als de zon reeds daalt, zoo zijn ze doortrokken van haar warmte. Een groote fout echter van veel kleine tuinen is dat men te veel variatie wil hebben. Een roos is een geheel op zich zelf staande plant, wier waarde hooger is als snijbloem dan als perkbeplanting, wanneer het doel is een kleurenvak te krijgen. Een rozenpark geeft geen fel stuk kleur. Daarom zijn ze eigenlijk af te raden in kleine tuintjes.

MIJN EIGEN TUIN. PLAN VOOR EEN
ROZENTUINTJE

Niemand toch stelt zich tevreden met een tuin van uitsluitend rozen, daar hiervoor de bloeitijd te kort is en rozen en vaste planten moeten niet in een kleine ruimte samengebracht worden: daarvoor is de roos een te zeer op zich zelf staande plant. ☼ De benaming van „Koningin der Bloemen” is daarom zoo goed, omdat ze de alleenheerschappij voor zich opeischt. Is er plaats voor in den tuin, dan is voor velen een ingesloten rozentuintje een verrassing. Het behoeft niet groot te zijn, want hier is het niet de hoeveelheid die het effect maakt, maar juist het intieme. Als omlijsting kan iedere soort heg gebruikt worden, maar bijzonder goed om het geheel passend is een hegje van *Rosa rubiginosa*. Hier van plant men er 5 op 1 M. Een hekje van kippegaas moet er vlak achter aangebracht worden, om de lange uitloopers vast te binden en de planten steun te geven. Worden de uitloopers te wild dan kunnen ze sterk gesnoeid worden en gedeeltelijk horizontaal langs den bovenkant van het gaas geleid worden. Het kippegaas

moet zoo hoog zijn als de heg gewenscht wordt. Aan de uiteinden van de heg kunnen de uitloopers als een boog over het pad samengebonden worden, gesteund door een boog van hout, zodoende een aardigen doorkijk vormend. ☼ Het maken van een goeden rozentuin is niet gemakkelijk; zelfs in het kleinste tuintje moeten de proporties goed zijn, een juiste verhouding tusschen bedden, paden en eventueele grasbanden. ☼ Een pad mag nooit doodlopen en behalve de afzonderlijke bedden moeten ook de grasbanden een goede lijn hebben. Als middelpunt kan hier een zonnwijzer, beeld of vogelbad goede diensten bewijzen en het lijnenspel vergemakkelijken, daar een vast middelpunt een gevoel van rust geeft. De rozenbedjes kunnen elk afzonderlijk door een Buxusrand of dergelijke ingelijst worden, wat echter niet noodzakelijk is. ☼ Is er geen plaats voor een rozentuintje en is men er erg op gesteld zelf rozen te hebben, dan kan men ze onderbrengen in een rand of een op zich zelf staand perk. Heeft men b.v. zijn vaste planten en zaadplanten in den achtertuin, dan kan een rozenperk in den voortuin gemaakt worden. Voor grootere tuinen is een breede

rand langs de oprit een goede oplossing of een beplanting aan weerszijden van een lang pad. Om zoo'n rechte strook niet te eentonig te maken kan men om de 2 of 3 M. een groep planten van lavendel. ☼ Zodoende is er ook een goede reden om opeenvolgende kleuren te planten. Tusschen de verschillende lavendelgroepen komt steeds een nieuwe kleur. Stamrozen zijn op hun plaats in een sterk architectonischen tuin om een bepaalde lijn te accentueeren; liefst vlak langs een pad zoodat men ze plukken of er aan ruiken kan zonder zich te hoeven bukken. Plant ze echter niet op één perk door elkaar met struikrozen of tusschen vaste planten. ☼ Men moet vooral niet vergeten de uitgebloeide bloemen steeds te verwijderen. Alleen dan zal een tweede bloei komen. ☼ Belangrijk is ook de kleurencombinatie, hoewel niet van zooveel gewicht als bij vaste planten, daar onder rozen gewoonlijk niet zulke felle, contrasteerende kleuren voorkomen. Het is het beste de felste kleuren als b.v. Rödhätte, niet in een rozentuin te gebruiken. ☼ Rödhätte is een der sterkste, rijkst- en langstbloeiende rozen van een helder rose kleur, die zich uitstekend leent voor afzonderlijke perkbeplanting. In een rozen-

tuin echter zou deze kleur de andere doodslaan en vloeken bij alles wat naar rood of oranje zweemt. ☼ Goede donkerkarmijnkleurige rozen zijn Hadley en General Mac^{Arthur}, beide welriekend. Hierbij kleuren alle zacht-rose rozen, zooals: Mrs. Henry Morse, Madame C. Testout, Mevrouw van Gendt, Ophelia, madame Abel Chatenay, Souvenir de Georges Pernet, met mooigevormden knop en losse bloem, en andere. Om van karmijn en rose naar rood en oranje over te gaan is geel, wit of zalmkleur een goede overgang. Een mooie gele roos is Lord Lambourne met een losse, zeer groote bloem. Verder Lady Hillingdon met donker blad en een eenigszins hangende groeiwijze, geschikt voor kleine vakken, Mrs. Mac Kellar, met mooi donker blad, Golden Emblem, Rayon d'or enz. ☼ Zalmkleurig zijn: Mad. Ravary, van een lichte, bijna crème kleur, een goede, lage roos; Louise Cath. Breslau, donker zalmkleurig, Mrs. Mona Hunting en andere. Er zijn onder de oude en nieuwere rozen vele zalmkleurig-

rose, zooals Los Angeles, June Boyd, Shot Silk, Mad. Ed. Herriot; kleuren die moeilijk onder naam te brengen zijn, evenals de soorten die meer naar oranje gaan, want echt zuiver oranje bestaat hierin niet; wel zalmkleurig-oranje. De soort die het dichtst bij zuiver oranje komt is wel Angèle Pernet, een prachtige, losse roos, rijkbloeiend, van een zeldzame, warme kleur, evenals Independance Day en Mevrouw G.A. van Rossem. ☼ Een bekende witte roos is Frau Carl Druschki, van een zuiver witte, koude kleur. Een minder koude kleur heeft Mad. Jules Bouché; Pius XI is een uitstekende warm witte, of misschien meer heel bleekgele perkroos. Er zijn nog veel meer goede soorten, vooral de laatste jaren is het aantal nieuwe soorten groot en bijna alle hebben groote, zeer losse bloemen, zooals Lord Lambourne, Mevrouw van Rossem, Angèle Pernet, GooilandGlory enz. ☼ Ook de grootbloemige, bijna enkele Baby-rozen, Kirsten en Else Poulsen zijn prachtige aanwinsten door hun overmatig rijken, langdurende bloei en mooie helder rose-roode en zacht-rose kleur. ☼ Door de groote kleurenkeuze wordt het maken van goede combinaties steeds makkelijker, vooral door de zachtere overgangs-

tinten. ☼ De roode rozen brengen warmte en gloed zooals Red Letter Day met donkere, half-dubbele bloemen en Gloire de Hollande, donker fluweeli rood. ☼ Er bestaat ook nog een heel donkere, diep fluweelen roos, bijna zwart-rood, Chateau de Clos Vougeot, maar dit is helaas een zeer slechte, zwakke groeier. ☼ Met het rangschikken moet niet vergeten worden het juiste evenwicht te bewaren, in donker en licht. Is het rozentuintje goed in proportie en samenstelling der kleuren, dan ontstaat een rustige plek en tevens een goede overgang naar een ander gedeelte van den tuin. MIEN RUYS

Ontvangen uitgaven

Bij de Uitgevers-Mij. E. N. U. M. te Amsterdam is de eerste aflevering verschenen van Landen en Volken, door J. A. Hammerton. Dit werk wordt uitgegeven onder toezicht van A. J. Bothenius Brouwer. Het zal verlicht worden met meer dan 700 platen in kleurendruk en 3000 ongekleurde illustraties. Het geheele werk bestaat uit 36 afleveringen, die gebonden worden in 6 banden.

De eerste aflevering brengt den lezer nader tot het leven der Bedouïnen; vandaar naar het land der Inca's is een film-verandering, een goeden, ouden toevenaar waardig. Een oneindige verscheidenheid bestaat er in de vaartuigen, waarmee rivieren, meren en zeeën worden bevaren, terwijl New-York, de moderne wonderstad eveneens de beschouwing overwaard is.

De volgende aflevering van dit intekenwerk zal o.a. artikelen bevatten over de ouden steden van Turkestan, over het zesde werelddeel.

MIJN EIGEN TUIN. MADAME ABÉL CHATEROY

HET JONGE FERRARA

Uit het Poolsch door

KAZIMIERZ CHLEDOWSKI

;))

(Vervolg)

EN der eerste vertegenwoordigers van die richting aan het hof te Ferrara en als het ware haar schepper, was Antonio Tebaldi, zich noemende Tebaldeo, omdat Tebaldi hem niet poëtisch genoeg was. Geboren in 1463 te Ferrara, heeft hij daar gestudeerd en zijn eerste gedichten geschreven, hij kreeg spoedig naam en werd leeraar in de poëzie van de jeugdige Isabella d'Este. De onderwijzer was met zijn leerlinge tevreden en zeide, dat zij wonderen begon te toonen in de poëzie „ad fare miraculi in poesia”; zeer nauw mag men het met deze kwalificatie echter niet nemen. ☞ Voor sonnetten was een thema noodig, vandaar dat Tebaldeo liaisons onderhield en deze in zijn sonnetten bezong. Zijn verzen hebben veel opgang gemaakt en een van de hofdichters van Ferrara schreef hem het vers:

Remembrati di noi tu che
trascendi
Con l'ali isnelle d'un stil
raro a bello
Dal mondo al cielo: tal che
questo e quello,
Stupiscon dil gran ben che
fra noi prendi.

Toen Isabella met Gonzage huwde, verhuisde Tebaldeo naar het hof der Bentivoglio's te Bologna, waar hij medicijnen studeerde. Hij zond vandaar slechts van tijd tot tijd sonnetten aan zijn gewezen leerlinge. De markiezin verlangde sterk naar haar leeraar, zij gevoelde zich geroepen om dichteres te worden en koesterde den wensch, dat Tebaldeo haar de poorten van den Parnassus zou openen. Overigens was zij gaarne in zijn gezelschap en sprak van hem als van een man „di tanto honore et piacere”. De aangename hoveling verhuisde dus van Bologna naar Mantua, hij leerde niet alleen de markiezin, hoe zij werkelijk een dichteres kon worden, maar schreef ook in het geheim sonnetten voor den markies, die ze als zijn eigen werk uitgaf. ☞ De kunst van het vervaardigen van sonnetten behoorde, zooals wij weten, tot de goede opvoeding. De weinig schrandere markies, niet in staat ze zelf te maken, hielp zich dus op bovenvermelde wijze en liet zelfs, toen Tebaldeo reeds uit Mantua vertrokken was, door dezen sonnetten voor eigen gebruik aan hem zenden. ☞ De dichter verwierf de volle tevredenheid van den markies, maar werd door dezen zeer slecht beloond. Antonio had een zeer behoeftig bestaan, hij kreeg aan het hof het slechtste eten, den „treurigsten” wijn en geen versch vleesch. Hij verzocht dus den markies, hem tenminste een maandelijksche wedde van tien ducaten toe te staan, daar hij anders in Mantua geen bestaan vinden kon en gedwongen zou zijn elders een betrekking te zoeken. De markies gunde hem echter de tien ducaten niet en Tebaldeo keerde daarom naar Ferrara terug, waar hij eerst hoveling werd van kardinaal Ippolito d'Este (1498) en daarna een groot vereerder was van de nieuwe ster aan het Ferrarische hof, Lucrezia Borgia, die hem dan ook als haar secretaris aanstelde. ☞ Niettemin bleef hij in relatie met het hof van Mantua en zond er gedichten heen, tegen een niet te hooge belooning ☞ Eens verzocht hij

Foto L. Blok

GEITENLAANTJE TE VOGELENZANG

de markiezin hem tenminste vier overhemden te schenken, zij het ook van het slechtste linnen, hij zou ze met verzen betalen, het eenige, waarmede hij betalen kon. ☞ Toen na de troonbestijging van Leo X de tijd aanbrak, dat alle dichters en artsen naar Rome trokken, verhuisde ook Tebaldeo in het jaar 1513 naar de pauselijke residentie, werd geestelijke, ging met Castiglione, Bembo en Rafaël om en zag zelfs zijn vurigste wensch gedeeltelijk in vervulling komen: hij kwam op den Parnás — al was het maar een geschilderde Parnás. Rafaël plaatste namelijk Tebaldeo's portret in een der fresco's van het Vaticaan, voorstellende den Parnassus. Leo X betaalde hem ook eens vijfhonderd ducaten voor één epigram. Tijdens de plundering van Rome raakte de dichter zijn gansche have kwijt, maar leefde verder in Rome, scheldend op Karel V en diens soldatesca. Tebaldeo stierf op 4 November 1537. ☞ Zijn verzamelde werken gaf Jacopo Tebaldi in 1498 in

Modena uit, — naar men zegt zonder medeweten van den schrijver — en droeg ze aan Isabella van Mantua op. De dichter zelf wilde zijn liefdesontboezemingen tot een zekere Flavia nooit openbaar maken. Karakteristiek voor deze gedichten zijn de daarin vervatte overdrijving en gelijkenissen, welke afstootend werken op onzen huidigen smaak en den lachlust opwekken. Als de dichter tranen stort, zoo gebeurt dat in zoo hooge mate, dat de grond waarop hij staat, week wordt; als de liefde in hem begint te gloeien, dan raken zijn kleeren in brand en men ziet den rook naar den hemel opstijgen; niet wetend, of het liefdesvuur hem soms geheel en al zal vernielen, vraagt hij zijn vriend voorzichtigheidshalve, brieven aan hem te adresseeren: aan den nog levenden of reeds dooden Tebaldeo. De gevoelens van Francesco Gonzaga beschrijvend, vertelt hij, dat de markies zooveel liefdestranen stortte, dat deze de plassen deden ontstaan, welke zich om Mantua heen bevinden, en wat nog meer is, die tranen deden zelfs het water van de Po stijgen; de arme Gonzaga slaakte zulke diepe zuchten, dat de wind, daardoor ontstaan, den mast van de bark, waarop de markies

naar zijn verloofde voer, deed breken. Tebaldeo zelf zag er eens zoo ellendig uit van de hem plagende liefde, dat hij tijdens het carnaval zonder masker kon loopen, want niemand zou zijn gezicht, dat op een doodshoofd geelk, herkend hebben. ☞ Zijn politieke sonnetten evenwel, geschreven onder den invloed der rampen, die Italië troffen, muntten uit door den grooten vaderlandslievenden geest, die daaruit spreekt, alhoewel wij ook daarin tevergeefs naar een ongekunsteld gevoel zouden zoeken. (Wordt vervolgd)

Ontvangen uitgaven

AUG. M. J. SEVENHUYSEN, *Nieuwe Bouwkunst in Nederland*, Blaricum. De Waelburgh. Geill.

De samensteller beoogde geen volledigheid bij het bijeenbrengen van deze 62 proeven van moderne architectuur. In zijn inleiding verklaart de verzamelaar: „Het ligt niet in de bedoeling deze werken stuk voor stuk aan een critiese beschouwing te onderwerpen. Tijdgenoten zijn nimmer elkanders onpartijdige beoordelaars. Bovendien geven de uitingen nog een te weinig vast en zuiver omlijnd beeld en al blijft in alle menselijke waardering het subjectieve en het objectieve meedoen, hier schuilt bij wederzijds kennen en erkennen gevaar voor vertroebeling des oordeels en voor persoons- of groepsvergoding.”

De inleider volgt in de verte den loop, dien de bouwkunst na „de Beurs” heeft genomen. Maar hij wijst erop, hoe in de harde zakelijkheid iets van hooger waarde moet worden gelegd. Met dit werkje wil hij den leek den weg wijzen om dit te onderscheiden.